بررسی خودکارآمدی و ابعاد کیفیت زندگی افراد سیگاری و غیر سیگاری

سعیدہ خلیلزاد بھروزیان'، دکتر عزتاللہ احمدی'*

تاريخ دريافت 1391/11/05 تاريخ پذيرش 1392/01/20

چکیدہ

پیش زمینه و هدف: پژوهشهای مختلف نشان دادهاند که میزان خودکارآمدی با مصرف سیگار در ارتباط بوده و افراد سیگاری از کیفیت زندگی پایین تری به نسبت غیر سیگاریها برخوردارند .پژوهش حاضر با هدف بررسی خود کارامدی و ابعاد کیفیت زندگی افراد سیگاری و غیر سیگاری صورت گرفت. مواد و روش کار: نمونه این پژوهش ۱۶۰ نفر مرد (۸۰ نفر سیگاری و ۸۰ نفر غیرسیگاری) بود که به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند، جهت گرداوری دادهها از پرسشنامه خودکارآمدی شرر و پرسشنامه کیفیت زندگی ۲۶ سؤالی سازمان جهانی بهداشت (26-WHOQOL) استفاده شد و تحلیل دادهها به روش تحلیل واریانس چندگانه (MANOVA) انجام گرفت.

یافتهها: نتایج نشان دادند که نمرههای گروه غیر سیگاری در مقیاس خود کارآمدی (P< ۰/۰۵) به طور معنی داری بالاتر از گروه غیر سیگاری است و در میزان کیفیت زندگی، بعد جسمی (P< ۰/۰۵)، بعد روانی (P<۰/۰۱)، بعد روابط اجتماعی (P<۰/۰۵) و بعد محیطی (P< ۰/۰۵) به طور معنی داری بیشتر از گروه سیگاری می باشد.

نتیجه گیری: پایین بودن میزان خودکارآمدی در افراد سیگاری در این پژوهش مطابق با یافتههای پیشین میباشد و بعلاوه پایین بودن میزان کیفیت زندگی در ابعاد ذکر شده نشان میدهد که سیگاریها وضعیت نامطلوبی را در سلامت جسمانی، روانی، روابط اجتماعی و محیطی ادراک میکنند. **واژههای کلیدی**: ابعاد کیفیت زندگی، خودکارآمدی، مصرف سیگار

مجله پزشکی ارومیه، دوره بیست و چهارم، شماره چهارم، ص ۲۶۲-۲۵۷، تیر ۱۳۹۲

آدرس مکاتبه: تبریز، اول خیابان عباسی، کوچه شهید کفاشپور، پلاک ۸۸، تلفن: ۹۱۴۴۱۵۹۹۶۸ Email: saeedeh.khalilzad@gmail.com

مقدمه

استعمال دخانیات به عنوان یکی از با اهمیتترین علل مرگ و میر زودرس در سراسر جهان میباشد که در عین حال از جمله قابل اجتنابترین عوامل محسوب میشود(۱). بر پایه برآوردهای سازمان جهانی بهداشت (۲) نزدیک به یک میلیارد سیگاری در جهان سالانه حدود شش تریلیون نخ سیگار دود میکنند و برآورد میشود که در سالهای آتی مصرف سیگار خود به تنهایی موجب مرگ بیش از ده میلیون نفر در هر سال خواهد شد. بررسیهای انجام گرفته در ایران بر روی جمعیتهای مختلف نیز بیانگر رشد مصرف سیگار بوده است(۳،۴). براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی در ایران ۲/۷ درصد افراد در منزل و ۵۰/۴ درصد از افراد در خارج از

> ^۱ دانشجوی دکترای روانشناسی، دانشگاه تبریز (نویسنده مسئول) ^۲ دکترای روانشناسی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان ۳ Bandura

منزل در معرض دود سیگار میباشند (۵). متغیرهای متعددی بر مصرف یا افزایش میزان مصرف سیگار تأثیر دارند که یکی از متغیرهای موثر بر آن مؤلفه خودکارآمدی میباشد. مطابق با نظریه بندورا^۳، خودکارآمدی به میزان اعتقاد هر فرد نسبت به تواناییهای خود برای تنظیم و اجرای اعمال در موقعیتها و تکالیف آینده اطلاق می گردد و به عنوان مکانیسم فراگیر و مرکزی در عملکرد فرد دخالت دارد(۶). پژوهشها در این خصوص نشان میدهد که خودکارآمدی با مصرف سیگار ارتباط داشته (۷) و همچنین از عوامل پیش بینی کننده ترک موفق سیگار و عود مجدد در افراد سیگاری

در پژوهش دیکلمنته^۱، فیرهارست^۲، پیوتروسکی^۳(۱۰) و مارتینز(۹) مشخص شده است که خودکارآمدی به عنوان متغیر واسط عمل کرده و باعث موفقیت در تعدیل شدن رفتارهای اعتیاد زا می شود.

از آنجایی که مصرف سیگار ارتباط نزدیکی با از دست رفتن سالهای توأم با سلامتی در افراد دارد (۱۲،۱۱)، میتوان به کیفیت زندگی افراد سیگاری به عنوان عاملی که تحت تأثیر مصرف سیگار قرار می گیرد توجه نمود.کیفیت زندگی به تمامی جنبههای بهزیستی افراد اعم از جنبههای روانی، اجتماعی و جسمانی اطلاق می گردد و منحصراً به نبود بیماری یا ضعف اطلاق نمی گردد (۱۳). مصرف سیگار و وابستگی به نیکوتین فرد را مستعد شرایط ناتوان کننده و بیماری کرده و لذا منجر به افزایش نرخ بیماری و مرگ و میر در افراد سیگاری می شود (۱۴) در این راستا مطالعات مقطعی نشان دادهاند که افراد سیگاری از نظر سلامت جسمی و روانی در سطح پایین تری از غیر سیگاریها قرار دارند(۱۵) و همچنین سیگاریها از نظر عملکرد جسمانی در سطح پایین تری قرار داشته (۱۶) و در کارکرد اجتماعی، خانوادگی و شغلی نقص بیشتری را نشان میدهند (۱۷). مصرف سیگار با مرگ نابهنگام و بیماری مزمن رابطه دارد و همچنین موجب اضافه بار مالی به سیستمهای مراقبت بهداشتی و سلامتی میشود (۱۴) و تقريباً نصف همهی بیماران روان یزشکی سیگار مصرف میکنند و تنها ۱۵درصد آنها در ترک سیگار موفق بودند و همچنین به نظر میرسند که این بیماران نسبت به وابستگی به نیکوتین مستعد تر باشند چرا که نیکوتین تأثیر مثبتی بر خلق و شناختواره بیماران روانی دارد(۱۴). با در نظر گرفتن نتایج پژوهشهای مختلف می توان چنین فرض نمود که کیفیت زندگی و مؤلفههای آن در افراد سیگاری در سطح پایین تری نسبت به افرادی باشد که هرگز تجربه مصرف سیگار نداشتهاند و بعلاوه احساسی که فرد از میزان خودکارآمدیاش دارد میتواند از عوامل تأثیر گذار بر شروع و تداوم مصرف سیگار باشد.

مواد و روش کار

طرح پژوهشی به کار رفته در این تحقیق با توجه به اهداف، ماهیت و موضوع پژوهش، در مقوله مطالعات توصیفی _مقایسهای قرار می گیرد. جامعه آماری شامل ۸۰ نفر مرد سیگاری با دامنه سنی ۱۸_ ۴۸ سال با تحصیلات دیپلم تا فوق لیسانس در شهر تبریز بوده که به شیوه نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند و گروه نمونه غیر سیگاری به تعداد ۸۰ نفر از نظر ویژگیهای

¹DiClemente ²Fairhurst ³Piotrowski

جمعیت شناختی (جنسیت، سن، میزان تحصیلات) با گروه سیگاری همتا شدند. جهت تجزیه و تحلیل دادهها از روشهای آمار توصیفی و آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده شد.

ابزارهای اندازه گیری:

پرسشنامه جمعیت شناختی محقق ساخته: بوسیله این پرسشنامه بعضی از اطلاعات دموگرافیک و سوابق افراد از قبیل سن، جنسیت، سطح تحصیلات، تاریخ شروع به مصرف، تعداد دفعات ترک و تعداد نخهای مصرفی، جمع آوری شدند.

پرسشنامه خودکارآمدی شرر: این آزمون توسط شرر و آدامز[†] در سال ۱۹۸۳ تهیه شده است. این مقیاس ۱۷ آیتم دارد آزمودنی به هر آیتم بر اساس یک مقیاس پنج درجهای («کاملاً موافقم» تا «کاملاً مخالفم»)پاسخ میدهد. ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی بازآزمایی این مقیاس به ترتیب۱۸۱۰ و ۱۶۷۰ گزارش شده است(۳)، ضریب پایایی در این آزمون ۱/۸۰ بدست آمد.

پرسشنامه کیفیت زندگی: پرسشنامه BREFهه WHOQOL^a_BREF کیفیت زندگی را به صورت کلی و عمومی می سنجد، دارای ۴ حیطه سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و سلامت محیط با ۲۴ سوال است که هر حیطه به ترتیب دارای ۲، ۶، ۳، ۸ سوال می باشد.

این پرسشنامه دو سوال دیگر نیز دارد که به هیچ یک از حیطهها تعلق ندارند و وضعیت سلامت و کیفیت زندگی را به شکل کلی مورد ارزیابی قرار میدهند. این پرسشنامه در مجموع شامل ۲۶ سوال می باشد . لازم به ذکر است که حیطه سلامت جسمانی به مواردی مانند قدرت حرکت، فعالیتهای روزمره زندگی، ظرفیت کاری و انرژی، در دو خواب می پردازد. در حیطه سلامت روان، تصور در مورد شکل ظاهری، احساسات منفی، احساسات مثبت، اعتماد به نفس، تفكرات، یادگیری، حافظه و تمرکز، مذهب و وضعیت روحی مورد سؤال قرار می گیرد. حیطه روابط اجتماعی، ارتباطات شخصی، حمایت اجتماعی و زندگی جنسی را مورد سؤال قرار میدهد. حیطه سلامت محیط این پرسشنامه در مورد منابع مالی، امنیت فیزیکی، مراقبتهای بهداشتی و اجتماعی، محیط فیزیکی محل سکونت، موقعیتهای موجود برای کسب مهارت و اطلاعات جدید، موقعیتهای تفریحی، محیط فیزیکی، آلودگی صدا و هوا و غیرہ (حمل و نقل) را سؤال مینماید. مقادیر پایایی در بعد سلامت جسمانی ۰/۷۷ در بعد روانی ۰/۷۷ در بعد روابط اجتماعی ۰/۷۵ و در نهایت در بعد سلامت محیط برابر با ۱۸۴۰ بوده است (۱۸) . در این پژوهش

⁴Sherer&Adames ⁵World Health Organization Quality Of Life

يافتهها

اطلاعات مندرج در جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای ابعاد کیفیت زندگی و خودکارآمدی را در دو گروه سیگاری و غیرسیگاری نشان میدهد. ضریب پایایی برای بعد سلامت جسمانی ۱۷۵۵، بعد سلامت روان ۱۷۶۰، بعد روابط اجتماعی ۱۸۶۰ و بعد سلامت محیط ۱۸۹۰ بدست آمد.

گروه غیر سیگاری		سیگاری	گروه .			
نحراف معيار	میانگین ا	انحراف معيار	میانگین	متغيرها		
1./44	99l·r	۱۰/۲	8.181	خودكارآمدى		
۲/4٩	10/89	7/44	14/00	سلامت جسمى		
۲/۹۷	14/10	٣/٠٧	17/78	سلامت روانی		
۳/۵۸	17/2.	4/84	17/17	روابط اجتماعى		
۲/۹۲	۱۳/۳۰	۲/۸۹	17/7.	سلامت محيط		

جدول شماره (۱): میانگین و انحراف استاندارد ۲ گروه درخودکار آمدی و ابعاد کیفیت زندگی

بررسی قرار گرفت که برای این منظور از آزمون لامبدای ویلکز استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۲ ارائه شده است. جهت بررسی فرضیه اول و دوم پژوهش از روش آماری مانوا استفاده شده است. قبل از تحلیل مانوا میزان تطاابق متغیرها مورد

جدول شماره (۲): آزمون لامبدای ویلکز در تحلیل واریانس چندگانه متغیر کیفیت زندگی

سطح معنىدارى	درجه آزادی	درجه آزادی اثر	F	ارزش	آزمون
۰/۰۵	۱۵۳	۵	۳/۵	٠/٨٩	لامبداي ويكلز

P< 1/۵) وجود دارد، بر این اساس روش آماری مانوا مورد استفاده قرار گرفت. جدول ۳ نتایج آزمون مانوا را جهت تحلیل فرضیهها نشان میدهد. آزمون لامبدای ویکلز نشان میدهد بین دو گروه، حداقل در یکی از متغیرهای کیفیت زندگی (جسمی، روانی، روابط اجتماعی و محیطی) و خودکارآمدی تفاوت معنیدار (۳/۵= (۵ و ۱۵۳) F و

جدول شماره (۳): نتایج تحلیل واریانس چندگانه تفاوت نمرات ابعاد کیفیت زندگی و خودکارآمدی در افراد سیگاری و غیرسیگاری

سطح معنىدارى	F	ميانگين مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغير وابسته	منبع تغييرات
./. ٣	٩/٣٣	68/17	١	۵۶/۸۷	سلامت جسمى	گروه
./	10/91	140/84	١	140/84	سلامت روانی	
./. ۳۷	4/4.	V2/14	١	V0/14	سلامت در روابط	
					اجتماعى	
./. 14	۵/۸۵	49/04	١	49/04	سلامت محيط	
۰/۰۲	1./22	1184/04	١	1184/04	خودكارآمدى	

و P<۰/۰۹ تفاوت معنی دار وجود دارد و غیر سیگاری ها در بعد روانی نسبت به سیگاری ها در سطح بالاتری قرار دارند، در بعد روابط اجتماعی F = ۴/۴۰ و P< ۰/۰۵ تفاوت معنی دار دیده می شود و بیانگر این است که غیر سیگاری ها در بعد روابط با توجه بـه منـدرجات جـداول شـماره ۱ و ۳ بـین دو گـروه سیگاری و غیر سیگاری در بعد جسـمی بـا ۲۳/۹ F = ۹ (۵۰/۰۰ تفاوت معنیدار وجود دارد و غیرسیگاری در بعد جسمی نیست بر F=۱۵/۹۲ در سطح بالاتری قرار دارند، در بعد روانی بـا F=۱۵/۹۲

اجتماعی در سطح بالاتری از سیگاریها قرار دارند و در بعد محیطی F=۵/A۵ و P<۰/۰۵ معنی دار بوده و نشان می دهد که غیرسیگاریها در بعد سلامت محیطی در سطح بالاتری از سیگاریها قرار دارند. که این یافتهها حاکی از تایید فرضیه اول پژوهش است. همچنین اطلاعات مندرج در جداول فوق بیانگر آنست که بین دو گروه در متغیر خودکارآمدی با ۲۳/۱۰۲۲ و است که معاری سطح بالایی از خودکارآمدی را دارا هستند و فرضیه دوم پژوهشی نیز تایید می شود .

بحث و نتيجه گيرى

یافتههای حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که بین میزان خودکارآمدی و مصرف سیگار رابطه وجود دارد. این یافته پژوهش با بررسی والکر (۷) هم سویی دارد و همچنین مرتبط با پژوهش گارسیا، اشمیتز و دورفلر (۱۹) و کادن^۱ و لیت^۲ (۲۰) میباشد که وجود خودکارآمدی بالا را عامل مهمی در ترک سیگار قلمداد میکنند. هوگان در تحقیق خود به این یافته رسید که خودکارآمدی پایین شروع به مصرف سیگار را افزایش داده و عامل پیش بینی کننده در مصرف بالای سیگار میباشد (۳). با توجه به تتایج یافتههای فوق و یافته پژوهش حاضر میتوان چنین نتیجه گیری نمود که در افراد سیگاری شروع به مصرف سیگار، ترک مصرف و میزان مصرف با میزان خودکارآمدی ارتباط داشته و متازن پایین خودکارآمدی میتواند موجب تداوم مصرف سیگار و متعاقب آن به احساس ناکارآمدی در ترک موفق سیگار منجر شود.

نتایج یافته حاضر در خصوص کیفیت زندگی و ابعاد آن در

smoked and non-smoked youth of Gonabad city. Ofogh-e- Danesh 2003; 9(1): 1-9. (Persian)

- World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic, 2008. Geneva: The Institute; 2008.
- Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman and Company; 1997. P. 21-32.
- Walker NR. Understanding self-efficacy for alcohol use: the roles of self-monitoring and hypothesized source variables. (Dissertation). Blacksburg: Virginia University; 2002. P. 43-47.

افراد سیگاری همسو با یافته میترا^۳ و همکاران (۲۱) و کاسترو(۱۴) است که در آنها میزان کیفیت زندگی در افراد غیر سیگاری بهتر گزارش شده است. و همچنین در تحقیق کاسترو و همکاران (۱۴) به این یافته اشاره شده که در بین افراد سیگاری تخریب در عملکرد شغلی بیشتر دیده میشود که مطابق با یافته این پژوهش در بعد سلامت جسمانی و همسویی دارد.همچنین یافته اشمیتز، کورس و کاگلر (۲۰۰۳) نشان میدهد که میزان کارکرد اجتماعی، خانوادگی و شغلی در افراد سیگاری نقص بیشتری را نشان میدهند که با یافته حاضر در خصوص ابعاد روابط اجتماعی و محیطی هم خوان است.

وجود نمرات پایین در بعد روانی با یافته موریست⁵ و همکاران (۲۲) توکلی زاده و همکاران(۴) همسو است که در افراد سیگاری میزان بالایی از اختلالات اضطرابی، خلق منفی و افسرده، استرس و اجتنابات گذر هراسی گزارش شده است که البته نمیتوان به طور دقیق اعلام نمود که وجود نمرات پایین در هر یک از ابعاد ناشی از مصرف سیگار بوده و یا اینکه سیگار کشیدن میتواند با نقص در ۴ بعد کیفیت زندگی مرتبط باشد.

با توجه به محدودیتهای این پژوهش پیشنهاد میشود که در پژوهشهای آتی از نمونه بیشتری استفاده شود و همچنین بررسی این موضوع در جامعه زنان و مقایسه نتایج آن با نتایج بدست آمده از جامعه مردان میتواند به نتایج جالب توجهی منجر گردد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از کلیه شرکت کنندگان و همکاری کنندگان در گردآوری دادههای پژوهش حاضر سپاس گذاری میشود.

References:

- Fagerstrom KO. The epidemiology of smoking: Health consequences and benefits of cessation. Drugs 2002; 62: 1-9.
- Proctor RN. The global smoking epidemic: a history and status report. Clin Lung Cancer 2004; 5: 371-6
- Ariapooran S, Karami J. The comparison of physical symptoms, perceived stress and self-efficacy in smoker and nonsmoker students. Behbod 2009; 13(4): 299- 308. (Persian)
- Tavakolizadeh J, Ghahramani M, Hadizade Talasaz F, Chamanzari H. The survey of health condition on

¹Kadden ²Litt

³Mitra

⁴Morissette

- Abrams DB, Herzog TA, Emmons KM, Linnan L. Stages of change versus addiction: A replication and extension. Nicotine Tobacco Res 2000; 2: 223-9.
- Martinez E, Tatum KL, Glass M, Bernath A, Ferris D, Reynolds P, et al. Correlates of smoking cessation self-efficacy in a community sample of smokers. Addict Behav 2010; 35: 175-8.
- DiClemente CC, Fairhurst SK, Piotrowski NA. Self-efficacy and addictive behaviors. In: Maddux J. Selfefficacy, adaptation and adjustment: Theory, research and application. New York: Plenum; 1995. P. 109-41.
- Ostbye T, Taylor DH. The effect of smoking on years of healthy life (YHL) lost among middleaged and older Americans. Health Serv Res 2004;39: 531-52.
- Mcclave AK, Dube SR, Strine TW, Mokdad AH. Associations between health-related quality of life and smoking status among a large sample of U.S. adults. Prev Med 2009; 48: 173-9.
- World Health Organization (WHO). Constitution of the World Health Organization. Geneva: WHO; 1948.
- Castro MP, Matsuo T, Nunes SV. Clinical characteristics and quality of life of smokers at a referral center for smoking cessation. Study carried out at Londrina State University Londrina. Brazil J Bras Pneumol 2010;36(pt1): 67-74.
- 15. Jorm AF. Association between smoking and mental disorders: results from an Australian

National Prevalence Survey. Aust N Z J. Public Health 1999; 23: 245-8.

- Maxwell CJ, Hirdes JP. The prevalence of smoking and implications for quality of life among the community-based elderly. Am J Prev Med 1993; 9: 338-45.
- Schmitz N, Kruse J, Kugler J. Disabilities, quality of life, and mental disorders, associated with smoking and nicotine dependence. Am J Psychiatry 2003; 160: 1670-6.
- Nedjat S, Montazeri A, Holakouie K. Mohammad K, Majdzadeh R. Quality of life of Tehran's population by WHOQOL-BREF questionnaire in 2005. Hakim Res J 2007; 10(3): 1-8. (Persian)
- Garcia ME, Schmitz JM, Doerfler LA. A finegrained analysis of the role of self-efficacy in self-initiated attempts to quit smoking. J Consult Clin Psychol 1990; 58(pt3): 317-22.
- Kadden RM, Litt MD. The role of self-efficacy in the treatment of substance use disorders. Addict Behav 2011; 1120-6.
- Mitra M, Chung MC, Wilber N, Klein Walker D. Smoking status and quality of life: a longitudinal study among adults with disabilities. Am J Prev Med 2004; 27(pt3): 258-60.
- MorissetteSB, Brown TA, Kamholz BW, Gulliver SB. Differences between smokers and nonsmokers with anxiety disorders. J Anxiety Disord 2006; 20: 597-613.

THE ASSESSMENT OF SELF EFFICACY AND THE DIMENSIONS OF QUALITY OF LIFE ON SMOKERS AND NONSMOKERS

Saeede Khalilzad Behrozian¹, Ezatollah Ahmadi²*

Received: 24 Jan, 2013; Accepted: 9 Apr, 2013

Abstract

Background & Aims: Researches has demonstrated that self efficacy is related to smoking behavior and smokers have a poor quality of life compared with nonsmokers. The aim of this study was to assess the self efficacy and quality of life dimensions in smokers and nonsmokers.

Materials & Methods: This study was conducted on 160 men (80 smokers and 80 nonsmokers) that were selected by haphazard sampling model. Data were gathered via Sherer's self efficacy questionnaire and world health organization quality of life (WHOQOL-BREF) inventory. The data were analyzed using multiple analysis of variance (MANOVA).

Results: The findings showed significant difference in self efficacy (P<0.05) and all dimensions of quality of life including physical (P<0.005), psychological (P<0.01), social relationship (P<0.05), and environment (P<0.005) between smokers and nonsmokers.

Conclusion: The low rate of self efficacy and quality of life in smokers is approved by previous studies and revealed that smokers have a negative perception about their self efficacy and physical, psychological, social relationship, and environmental health than nonsmokers.

Keywords: Quality of life dimensions, Self Efficacy, Smoking

Address: University of Shahid Madani Azarbayjan, Tabriz, Iran *Email*: saeedeh.khalilzad@gmail.com

SOURCE: URMIA MED J 2013: 24(4): 262 ISSN: 1027-3727

¹ Doctoral Candidate in Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran

² PhD in Psychology, University of Shahid Madani Azarbayjan, Tabriz, Iran(Corresponding Author)